Litteratur

PÉRICART, J. 1972. Hémiptères Anthocoridae, Cimicidae et Microphysidae de l'Ouest Paléarctique. Faune de l'Europe et du Bassin Méditerranéen 7. 406 pp., 204 figs. Ed. Masson & Cie, Paris. Pris Frs. 160:—.

Jean Péricart i Montereau har i denna volym framlagt resultaten av sitt mångåriga studium av de västpalearktiska anthocoridernas, cimicidernas och microphysidernas systematik. Under den tid som åtgått till detta studium har han säkerligen gjort sitt namn välbekant bland föreståndarna för Europas entomologiska museer samt bland de flesta europeiska hemipterologer, ty arbetet vilar övervägande på material som ställts till Péricarts förfogande av dessa institutioner och personer.

Boken börjar med en allmän del om 63 sidor, vari tämligen utförligt behandlas hithörande insekters morfologi, fysiologi, utveckling, etologi, ekologi och chorologi, mera kortfattat även fylogenin samt insamlings- och preparationsteknik. Speciellt intresse ägnas med rätta anthocoridernas och cimicidernas egendomliga traumatiska insemination; redogörelsen bygger här på undersökningar av Carayon m.fl. Den därpå följande systematiska delen är arbetets viktigaste. Det är här resultaten av Péricarts eget forskningsarbete presenteras. Den »högre» systematiken inom *Anthocoridae* vilar visserligen på en färsk publikation av Carayon, och beträffande släktenas avgränsning stöder sig Péricart uteslutande på palearktiskt material, vilket han själv uttryckligen framhåller. Här finner man nu bestämningstabeller för familjer, underfamiljer, släkten och arter samt utförliga beskrivningar på dessa enheter. Även ungstadier beaktas i den mån de är kända; någon fullständighet kan härvidlag ej begäras. Varje arts utbredning redovisas ganska detaljerat. Av de 204 figurerna är 38 utbredningskartor; de övriga omfattar i regel ett flertal detaljavbildningar — av god kvalitet — varför boken kan anses vara ganska väl illustrerad.

Den systematiska delen upptager 125 arter och underarter, däribland 5 nya. Dessa nybeskrivningar berör ej den nordiska faunan; viktigare för oss är vissa systematiska omvärderingar på artens nivå. *Anthocoris minki* var. *simulans* Reuter upphöjes till självständig art, och Péricart antar på grund av ekologiska fakta att det är denna som förekommer i Sverige. Genom stickprov i min samling har jag övertygat mig om att *simulans* i varje fall är representerad där. — I ett tidigare arbete uttryckte Péricart starka och som det föreföll mig välgrundade tvivel på att *Acompocoris alpinus* Reuter vore artskild från *pygmaeus* (Fallén). Nu har han ändrat uppfattning huvudsakligen på grund av olikheter i det honliga »kopulationsrörets» byggnad. (Detta »paragenitala» organ är ej homologt med vagina eller med någon annan del av den »normala» honliga genitalapparaten hos insekterna.) — Slutligen har Péricart undersökt svenska exemplar bestämda som *Cimex dissimilis* (Horváth); han skriver att de representerar en övergång till *pipistrelli* Jenyns och anför dem med frågetecken under båda arterna. Alla detaljproblem är tydligen ej lösta, men det är hedrande för Péricart att han öppet medger detta.

Boken avslutas med en lista på viktigare arbeten berörande de tre behandlade familjerna samt därefter 5 »appendices», bland dessa en förteckning över citerad litteratur. Två olika litteraturförteckningar alltså.

Allt som allt kan sägas att föreliggande volym väl försvarar sin plats i serien »Faune de l'Europe» och att ingen som på allvar intresserar sig för de däri behandlade grupperna kan undvara den.

Frej Ossiannilsson

LØKEN, ASTRID, 1973. Studies on Scandinavian Bumble Bees. (Hymenoptera, Apidae). Norsk Ent. Tidsskr. Vol 20, No. 1, pp. 1—218, 99 fig.

Föreliggande arbete är en i första hand taxonomisk studie över släktet *Bombus* Latreille i Norge och Sverige. Beträffande arternas utbredning i Fennoskandia har hänsyn tagits också till förhållandena i Finland och Danmark. För en del arter har även förekomsten i Nord-Tyskland, Polen och Sovjetunionen medtagits.

Materialet till dessa omfattande undersökningar började insamlas 1962 och erhölls såväl från museer som enskilda samlare. Inalles har 29000 individ från Norge och 27700 från Sverige undersökts. Detta stora antal individ har säkerligen varit nödvändigt för att i fråga om vissa variationsrika arter bringa klarhet i uppdelningen i underarter och dessas utbredning.

Arbetet inledes med en kort historisk översikt. Därefter vidtager en redogörelse för klimat, topografi och regional indelning inom undersökningsområdet åtföljd av översiktskartor.

För att underlätta förståelsen av examinationstabeller och beskrivningar lämnas under rubriken »Methods» en illustrerad (fig. 3—6) förteckning över morfologiska termer.

I fråga om uppdelningen av det artrika släktet *Bombus* i mindre enheter ställer sig förf. kritisk till Millirons (1961) klassificering och ansluter sig i stället till den av Richards (1968) gjorda indelningen. Två examinationstabeller finnes, en för honor (arbetare) och en för hanar. Dessa tabeller är föredömligt korta och åtföljes av instruktiva teckningar (fig. 7—22 för honor, 23—49 för hanar).

Omfattande studier över arternas nomenklatur har föranlett en hel del namnförändringar. Endast en nybeskrivning förekommer, nämligen *Bombus pascuorum liepetterseni* n.ssp. (Ett beklagligt tryckfel finnes sid. 153 spalt 1 nederst, där det står *petterseni* i stället för *liepetterseni.*) Allt som allt upptages 29 arter. Av dessa är 25 funna i Norge, medan samtliga 29 är anträffade i Sverige. Som jämförelse kan nämnas, att för Sverige upptog Aurivillii fauna (1903) inalles 21 arter. Ökningen av antalet beror bl.a. på att vad som hos Aurivillius benämnes *Bombus terrestris* (L.) hos Løken motsvarar undersläktet *Bombus* s.str. med fyra arter: *B. lucorum* (L.), *B. sporadicus* Nyl., *B. magnus* Vogt. och *B. terrestris* (L.).

Under varje art lämnas en utredning av nomenklaturen, uppgift om första fynd i Norge resp. Sverige, utförlig beskrivning av hona (arbetare) och hane. Utbredningen redovisas i en norsk och en svensk lokalförteckning och illustreras med en utbredningskarta. Dessutom angives antalet undersökta individ. Andra uppgifter är artens totala utbredning, (biotop, bo, flygtid etc.). I fråga om *Bombus balteatus, hortorum* och *sylvarum* redogöres ingående för den hos dessa arter förekommande melanismen. Även *Bombus pascuorum* (Scop.) (=*agrorum* Fabr.) har varit föremål för ingående analyser, vilkas resultat redovisas bl.a. i tabeller och diagram.

Den sist upptagna arten *Bombus pomorum* (Panz.) är funnen blott i ett exemplar i Sverige, nämligen i Åtvidaberg i Östergötland. Förf. skriver (p. 190): »One might ask whether the recorded specimen was accidently introduced or possibly refers to a relic occurrence.» Denna arts förekomst i Östergötland är av speciellt intresse. I detta landskap har även den sällsynta apiden *Melecta luctuosa* (Scop.) tagits, nämligen vid Åby norr om Norrköping (leg. E. L. Haglund), den enda av mig kända lokalen på fastlandet för denna, i övrigt på Öland och Gotland förekommande art. I Östergötland finnes även den värmeälskande *Ceratina cyanea* (K.) (St. Anna och Simonstorp). På den sistnämnda av dessa platser erhölls 1969 i insektfällor fyra exemplar av guldstekeln *Chrysis rutilans* Ol. (leg. B. Ehnström), en art, som tidigare är känd från Gotland i ett exemplar taget för ca 100 år sedan, och i övrigt förekommer i Spanien, Syd-Frankrike, Schweiz, Österrike och Kaukasus. Med hänsyn till att så många sydliga element anträffats inom detta område förefaller det sannolikt, att förekomsten av *Bombus pomorum* i Östergötland är av relikt natur, och arten bör där vidare efterforskas.

Arbetets djurgeografiska del är i jämförelse med den taxonomiska delen påfallande mager trots att det finnes intressanta problem att diskutera. I avsnittet »The distribution pattern of *Bombus* spp. occurring in Scandinavia» gör förf. en uppdelning av arterna i sex grupper med hänsyn till deras utbredning inom området. För 21 arter illustreras på kartor (fig. 93—96) gränserna för deras utbredning. Bland arter med mera intressant utbredning märkes *Bombus hyperboreus* Schönh. Dess utbredningskarta (fig. 71) visar en slående likhet med kartan över den bicentriska *Papaver radicatum*-gruppens utbred-

ning (Nordhagen, 1931. Bergens Mus. Årb., Naturvid. Rekke, Nr 2).

Förf. behandlar även våra *Bombus*-arters invandringsvägar och urskiljer en sydlig och en östlig sådan. I detta sammanhang förtjänar det att påpekas, att spridningen av våra humlor ännu inte är avslutad. Det kan belysas med två exempel. *Bombus distinguendus,* om vilken det säges (p. 195): »only sporadically recorded in Lapland», kom först så sent som på 1930-talet till Piteå-trakten och en spridning pågår nu i stor utsträckning från kustlandet inåt lappmarkerna via älvdalarna. Själv har jag på ett flertal lokaler i Norrbotten sett den i talrika exemplar i klöverfält. Av *B. sylvarum* har sedan 1930-talet en spridning skett in i Finland via Karelska Näset (se Niemelä, Suom. hyönt. Aikak. 13, 1947, p. 178; detta arbete saknas i litteraturförteckningen!).

Slutligen är endast att gratulera förf. till att ha slutfört detta stora arbete. Har man själv sysslat med liknande uppgifter, förstår man till fullo, vilken prestation detta innebär. Man får även hoppas, att Løkens arbete kommer att stimulera till liknande studier på andra håll över dessa verkliga nyttoinsekter.

Stellan Erlandsson